

**ความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี**
**THE NEEDS FOR TEACHER LEADERSHIP COMPETENCY FOR SECONDARY
SCHOOL, AFFILIATED TO THE SECONDARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE PATHUM THANI**

¹สุนทร พริกจำรูญ Soonthorn Prikjumroon ²สมศักดิ์ บุญปู Somsak Boonphu

³ระวีง เรืองสังข์ Rawing Reangsung

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: stpjr2001@gmail.com

Article Received: July 29, 2025. Revised: September 19, 2025. Accepted: September 21, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ปีการศึกษา 2567 จำนวน 2,033 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างดำเนินการโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 323 คน นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่เป็นจริงของสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สภาพที่ควรจะเป็นของสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเรียงลำดับตามความสำคัญของความต้องการความจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนาก่อนของสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยระบุความต้องการความจำเป็น ซึ่งพิจารณาตามค่าดัชนี $PNI_{modified}$ พบว่า อันดับ 1 คือ การปฏิบัติงานอย่างไต่ตรองและความเป็นมืออาชีพ อันดับ 2 การเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง อันดับ 3 การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน อันดับ 4 การสนทนาเชิงสร้างสรรค์และการเรียนรู้ร่วมกัน และอันดับ 5 วุฒิภาวะและการสร้างแรงจูงใจ

คำสำคัญ: สมรรถนะ, ภาวะผู้นำครู, โรงเรียนมัธยมศึกษา

Abstract

This quantitative research study aimed to study the needs for secondary school, affiliated to The Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani. The population for this study consisted of 2,033 teachers under The Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani during the academic year 2024. A sample size of 323 teachers was determined using the Krejcie and Morgan table. The collected data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, standard deviation, and needs assessment index (PNI modified).

The research findings revealed that the actual state of teacher leadership competencies for secondary school affiliated to The Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani, overall, was at a high level. Conversely, the desired state of teacher leadership competencies affiliated to The Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani, overall, was at the highest level. When prioritizing the most urgent and significant needs for development in teacher leadership competencies, based on the PNI_{modified} index. The ranked were identified as follows: 1) Reflective Practice and Professionalism 2) Change Agent 3) Concern for Improving Student Achievement 4) Constructive Dialogue and Collaborative Learning, and 5) Maturity and Motivation

Keywords: Competency, Teacher Leadership, Secondary School

บทนำ

โลกปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้สร้างความท้าทายอย่างมหาศาลต่อระบบการศึกษา การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมฐานความรู้ การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล และความผันผวนทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ผู้เรียนจำเป็นต้องมีสมรรถนะสำคัญ ทั้งการคิดวิเคราะห์เชิงระบบ การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน (OECD, 2019) ด้วยเหตุนี้ ครูซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้ จึงต้องปรับตัวและใช้ความพยายามอย่างยั่งยืนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้รับสิ่งที่ดีที่สุด ทำให้บทบาทหน้าที่ของครูมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น และจำเป็นต้องมีคุณภาพในระดับครูมืออาชีพที่ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของนักเรียนและนโยบายต่างๆ ของโรงเรียน (Khajayeva and Abisheva, 2016) คุณภาพของนักเรียนจึงขึ้นอยู่กับสมรรถนะของครู (McKinsey Report, 2024) ครูจึงต้องพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนตนเองให้เป็นผู้มีสมรรถนะสูง มีวิสัยทัศน์ในการนำพาและยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเพื่อรองรับการแข่งขันทางการศึกษาที่สูงขึ้น ไม่เพียงแต่มีความรู้ในเนื้อหาวิชา แต่ต้องสามารถจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของหลักสูตร คุณลักษณะเหล่านี้ต้องอาศัยการเสริมสร้างภาวะผู้นำครู เพื่อให้ครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) และเป็นผู้สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กร (Fullan, 2014) ซึ่งถือเป็นผู้แทนหลักของการปฏิรูปการศึกษาในยุคสังคมฐานความรู้ และเป็นตัวขับเคลื่อนการปฏิรูปครูและการปฏิรูปการเรียนรู้ของนักเรียน (อนุสรณ์ สุวรรณวงศ์, 2560) สังคมปัจจุบันคาดหวังให้ครูทำหน้าที่ผู้นำนอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนและปฏิบัติงาน ครูต้องสามารถบูรณาการบทบาทสอง

ลักษณะ คือการเป็นผู้นำในการริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรมด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน และการใช้ภาวะผู้นำเพื่อนำนวัตกรรมไปสู่การปฏิบัติ (นงลักษณ์ พิมพ์ศรี และคณะ, 2560)

ครูที่มีภาวะผู้นำสามารถกำหนดทิศทางและวิสัยทัศน์ทางวิชาการ สร้างแรงบันดาลใจและความร่วมมือระหว่างเพื่อนครูและนักเรียน ตลอดจนมีอิทธิพลเชิงบวกต่อพัฒนาการของโรงเรียนโดยรวม (Mark & Jack, 1990) ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน การสร้างบรรยากาศเชิงบวกในโรงเรียน และการพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน (Janet C. Fairman & Sarah, 2012) ภาวะผู้นำครู (Teacher Leadership) จึงถูกกำหนดให้เป็นสมรรถนะสำคัญของครูยุคใหม่ในหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ฟินแลนด์ และสิงคโปร์ (York-Barr, Duke, 2004) ขณะที่ในประเทศไทย แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ยุทธศาสตร์ที่ 3 เป้าหมาย 3.7 มุ่งเน้นให้ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาสมรรถนะตามมาตรฐานและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยคุรุสภากำหนดมาตรฐานวิชาชีพครูครอบคลุมทั้งความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณลักษณะ (Attributes) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้กำหนดให้ภาวะผู้นำครูเป็นสมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) ของครู การยกระดับสมรรถนะของครูจึงเป็นประเด็นสำคัญในยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการศึกษา

ภาวะผู้นำครูเป็นสมรรถนะสำคัญที่ส่งเสริมให้ครูมีศักยภาพในการจัดการศึกษาได้เหมาะสมกับพฤติกรรมของนักเรียนและโลกยุคพลิกผัน แต่ผลการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565) กลับแสดงให้เห็นว่าครูยังต้องการการส่งเสริมพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำ โดยเฉพาะในมิติวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม การทำงานเชิงรุกแบบร่วมมือ (Collaborative Leadership) และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ครูไทยมีแนวโน้มเป็นผู้ปฏิบัติตาม (Follower) มากกว่าจะเป็นผู้นำ (Leader) โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเรียนรู้ หรือการจัดการเรียนการสอนที่เน้นสมรรถนะ (Competency-Based Learning) นอกจากนี้ ข้อมูลจากการประเมินคุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (2565) ยังพบจุดที่ควรเร่งส่งเสริมและพัฒนาของสถานศึกษา คือ การสร้างโอกาสให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เรียนและเล่นอย่างมีความสุข การสร้างนวัตกรรมของสถานศึกษา และการประเมินพัฒนาการก่อนและหลังการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้สอนพัฒนางานวิจัยและขยายผลไปสู่ชุมชน ซึ่งสาเหตุสำคัญประการหนึ่งคือ ครูยังขาดบทบาทผู้นำในการริเริ่มใช้สื่อและนวัตกรรมการสอนที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ยุคใหม่

สมรรถนะเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาได้ มีหลากหลาย ยืดหยุ่น และเป็นผลที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้ (Slavik, 2008) การส่งเสริมสนับสนุนครูให้มีสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูจึงเป็นวาระสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาปทุมธานี ที่มีความหลากหลายทั้งขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดกลาง และพื้นที่ชานเมืองและชนบท ประกอบกับบริบทของจังหวัดปทุมธานีที่เป็นจังหวัดที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วเป็นพื้นที่เศรษฐกิจและอุตสาหกรรมสำคัญของภาคกลาง และเป็นเมืองชานกรุงที่มีประชากรเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567) กลุ่มผู้เรียนเป็นวัยรุ่นที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมที่กำลังพัฒนาอัตลักษณ์ของตนเอง ทำให้โรงเรียนต้องเผชิญกับความหลากหลายของผู้เรียนและความคาดหวังที่สูงขึ้นจากผู้ปกครองและชุมชน ครูจึงต้องมีบทบาทมากกว่าการถ่ายทอดเนื้อหา แต่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำ

ทางการเรียนรู้ (Instructional Leader) และผู้นำทางจิตวิทยา (Psychological Leader) การมีภาวะผู้นำครูที่เข้มแข็งจะช่วยครูในการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียน ที่มีผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ และส่งผลเชิงบวกต่อบรรยากาศการเรียนรู้ในโรงเรียน (York-Barr, Duke, 2004) และความสำเร็จของการจัดการศึกษา

การวิจัย เรื่อง "ความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี" จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อระบุและทำความเข้าใจถึงสมรรถนะด้านภาวะผู้นำที่ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ต้องการอย่างแท้จริง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาครูให้มีศักยภาพในการจัดการกับความท้าทายทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยรวมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบัน เพื่อสร้างสรรค์ทรัพยากรบุคคลให้มีความสามารถในการแข่งขันระดับสากล

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการการวิจัย ประชากร ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ปีการศึกษา 2567 จำนวน 2,033 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี, 2567) ส่วนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูที่สอนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ปีการศึกษา 2567 โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (1970) ได้จำนวน 323 คน

2. เครื่องมือวิจัย การวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามความคิดเห็นเพื่อศึกษาความต้องการจำเป็น มี 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้เป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) การปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรองและความเป็นมืออาชีพ 2) วุฒิภาวะและการสร้างแรงจูงใจ 3) การสนทนาเชิงสร้างสรรค์และการเรียนรู้ร่วมกัน 4) การเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง และ 5) การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน การตอบความคิดเห็นเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ของ Likert (1967)

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ได้แก่ 1) ผู้วิจัยศึกษาระเบียบวิธีเกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถาม และสร้างแบบสอบถามให้ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2) นำเสนอแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณภาพ 3) ขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ตามวิธีการของ Rovinelli & Hambleton (สมนึก ภัททิยธนี, 2544) ด้วยเกณฑ์ค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป ทุกข้อคำถามได้รับการยอมรับ จากนั้นผู้วิจัยปรับปรุงภาษาให้สมบูรณ์

ตามคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ 4) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มทดลองใช้ที่มีบริบทใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของ Cronbach (1971) ด้วยเกณฑ์ค่า Cronbach's Alpha มากกว่า 0.70 ขึ้นไป ทั้งนี้ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.971 สามารถนำไปใช้เพื่อทำการเก็บข้อมูลได้ 5) ปรับปรุง ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยนำส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย และส่งแบบสอบถามออนไลน์ ด้วยแบบสอบถามที่สร้างจาก Google Forms

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้ระบบคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการของ Best (1977) เป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด และทำการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นและจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น โดยใช้สูตร Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) (สุวิมล ว่องวานิช, 2558) และผู้วิจัยได้ข้อมูลสภาพความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนี $PNI_{modified}$ ของสภาพที่เป็นจริง สภาพที่ควรจะเป็น และความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวม

	สมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวม	สภาพที่เป็นจริง			สภาพที่ควรจะเป็น			$PNI_{modified}$	ลำดับ
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1	การปฏิบัติงานอย่างไต่ตรงและความ เป็นมืออาชีพ	4.07	0.78	มาก	4.57	0.64	มากที่สุด	0.125	1
2	วุฒิภาวะและการสร้างแรงจูงใจ	4.26	0.74	มาก	4.50	0.67	มาก	0.056	5
3	การสนทนาเชิงสร้างสรรค์และการ เรียนรู้ร่วมกัน	4.15	0.75	มาก	4.53	0.68	มากที่สุด	0.090	4
4	การเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง	4.04	0.78	มาก	4.53	0.65	มากที่สุด	0.122	2
5	การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน	4.15	0.74	มาก	4.58	0.62	มากที่สุด	0.104	3
	รวม	4.13	0.76	มาก	4.54	0.65	มากที่สุด	0.099	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพที่เป็นจริงของสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.76) เมื่อพิจารณารายด้าน อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ วุฒิภาวะและ

การสร้างแรงจูงใจ ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.74) รองลงมา คือ การสนทนาเชิงสร้างสรรค์และการเรียนรู้ร่วมกัน ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.75) และการมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.74) ตามมาด้วย การปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรองและความเป็นมืออาชีพ ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.78) และการเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.78) ตามลำดับ

สภาพที่ควรจะเป็นของสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.65) เมื่อพิจารณารายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุดจำนวน 4 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.62) รองลงมา คือ การปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรองและความเป็นมืออาชีพ ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.64) ตามมาด้วยการสนทนาเชิงสร้างสรรค์และการเรียนรู้ร่วมกัน ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.68) และการเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.65) ส่วนวุฒิภาวะและการสร้างแรงจูงใจ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.67)

พิจารณาค่าดัชนี PNI_{modified} โดยภาพรวม คือ 0.099 และมีความต้องการจำเป็นทุกด้าน เมื่อเรียงลำดับโดยระดับความต้องการความจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนา ก่อน พบว่า อันดับ 1 คือ การปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรองและความเป็นมืออาชีพ (PNI_{modified} = 0.125) อันดับ 2 คือ การเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง (PNI_{modified} = 0.122) อันดับ 3 คือ การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน (PNI_{modified} = 0.104) อันดับ 4 คือ การสนทนาเชิงสร้างสรรค์และการเรียนรู้ร่วมกัน (PNI_{modified} = 0.090) และอันดับ 5 คือ วุฒิภาวะและการสร้างแรงจูงใจ (PNI_{modified} = 0.056)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พบว่า สภาพที่เป็นจริงของสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่ควรจะเป็นของสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และการศึกษาความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พิจารณาค่าดัชนี PNI_{modified} โดยภาพรวม คือ 0.099 และมีความต้องการจำเป็นทุกด้าน เมื่อเรียงลำดับโดยระดับความต้องการความจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนา ก่อน พบว่า อันดับ 1 คือ การปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรองและความเป็นมืออาชีพ อันดับ 2 คือ การเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง อันดับ 3 คือ การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน อันดับ 4 คือ การสนทนาเชิงสร้างสรรค์และการเรียนรู้ร่วมกัน และอันดับ 5 คือ วุฒิภาวะและการสร้างแรงจูงใจ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีสมรรถนะด้านภาวะผู้นำอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าครูในพื้นที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะการเป็นผู้นำที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตาม ค่าความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) พบว่า สภาพที่ควรจะเป็นมีค่ามากกว่าสภาพที่เป็นจริงในทุกด้าน บ่งชี้ถึงความต้องการเร่งด่วนในการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูให้สูงขึ้น โดยเฉพาะด้านการปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรองและความเป็นมืออาชีพ และด้านการเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นสองด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด สอดคล้องกับแนวคิดของ Fullan (2014) ที่มุ่งเน้นให้ครูทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา และ

แนวคิดของ OECD (2019) ที่เน้นบทบาทของครูในฐานะผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ และสามารถปรับตัวต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงสอดคล้องกับงานของ York-Barr and Duke (2004) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าครูในฐานะผู้นำทางวิชาชีพควรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของเพื่อนครู การประเมินและปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง และการสร้างนวัตกรรมด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน (นงลักษณ์ พิมพ์ศรี และคณะ, 2560) เพื่อให้ครูสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในสังคมที่หลากหลายและซับซ้อนได้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี และสถานศึกษาในสังกัด ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมและการสนับสนุนเชิงระบบ โดยเน้นไปที่สมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นเร่งด่วนตามลำดับ ควบคู่กับการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันภายในโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างครูให้มีภาวะผู้นำเชิงวิชาชีพที่ยั่งยืนได้

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ ความต้องการจำเป็นของสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญในสามมิติหลัก ได้แก่ เชิงทฤษฎี เชิงปฏิบัติ และเชิงนโยบาย ดังนี้

เชิงทฤษฎี งานวิจัยได้ยืนยันองค์ประกอบสมรรถนะด้านภาวะผู้นำของครูที่เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การปฏิบัติงานอย่างไต่ตรองและความเป็นมืออาชีพ วุฒิภาวะและการสร้างแรงจูงใจ การสนทนาเชิงสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ร่วมกัน การเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง และการมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลงและครูผู้นำ (Fullan, 2014; York-Barr and Duke, 2004) นอกจากนี้ งานวิจัยยังแสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมของการใช้ดัชนี PNI_{modified} ในการวิเคราะห์ช่องว่างสมรรถนะ (Competency Gap Analysis) เพื่อระบุความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็น และจัดลำดับความสำคัญของความต้องการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เชิงปฏิบัติ งานวิจัยได้นำเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำของครู โดยเฉพาะด้านการปฏิบัติงานอย่างไต่ตรองและความเป็นมืออาชีพ และการเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด การค้นพบนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการออกแบบโปรแกรมพัฒนาครูที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงวิชาชีพและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา อันจะส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนและประสิทธิผลของสถานศึกษาในภาพรวม

เชิงนโยบาย ผลการวิจัยมีส่วนสนับสนุนการตัดสินใจเชิงหลักฐาน (Evidence-based Decision Making) ให้แก่หน่วยงานการศึกษาและผู้กำหนดนโยบาย โดยสามารถใช้ผลการวิจัยนี้เป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับการวางแผนพัฒนาอาชีพครูอย่างมีทิศทางและจัดสรรทรัพยากรเพื่อการฝึกอบรมหรือพัฒนาอย่างตรงจุด ส่งผลให้การยกระดับคุณภาพครูและการศึกษาโดยรวมเกิดประสิทธิผลและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรจัดทำแผนพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูเชิงบูรณาการ ที่เชื่อมโยงกับการประเมินวิทยฐานะและแผนพัฒนาบุคลากร เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างเป็นทิศทางและยั่งยืน โดยควรออกแบบโปรแกรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและโครงการพี่เลี้ยง (Mentoring Program)

1.2 ควรจัดตั้งชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อเป็นเวทีสำหรับการเรียนรู้เชิงสะท้อนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการพัฒนานวัตกรรมด้านการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงวิชาชีพของครู

1.3 ควรจัดทำระบบติดตามและประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู เพื่อให้มั่นใจว่าการพัฒนาครูส่งผลเชิงประจักษ์ต่อการปฏิบัติงานและต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

1.4 ควรสนับสนุนนโยบายและงบประมาณอย่างเพียงพอ เพื่อจัดกิจกรรมการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครู

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู เช่น ภาวะผู้นำของผู้บริหาร วัฒนธรรมองค์กร การสนับสนุนจากชุมชนทางการศึกษา และความผูกพันของครูต่อวิชาชีพ ซึ่งอาจส่งผลต่อความแตกต่างด้านสมรรถนะระหว่างโรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษาต่างๆ

2.2 ควรดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) หรือการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อพัฒนาและตรวจสอบประสิทธิผลของโปรแกรมหรือรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูโดยตรง เพื่อให้ได้แนวทางที่ชัดเจนและสามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในสถานศึกษา

2.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น โรงเรียนในเขตเมืองและชนบท โรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่ หรือเปรียบเทียบระหว่างเขตพื้นที่การศึกษาต่างๆ เพื่อให้เข้าใจปัจจัยเชิงบริบทที่ส่งผลต่อสมรรถนะของครู และกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับแต่ละสภาพแวดล้อม

2.4 ควรใช้วิธีวิจัยที่หลากหลายทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนพฤติกรรม ทักษะ และความเชื่อของครู ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการออกแบบแนวทางพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูให้ครอบคลุมทุกมิติ

2.5 ควรศึกษาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูในมิติอื่นๆ ที่สอดคล้องกับแนวโน้มของสังคมและการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เช่น สมรรถนะด้านการจัดการการเปลี่ยนแปลงในภาวะวิกฤติ เพื่อเตรียมความพร้อมให้ครูสามารถปรับตัวได้ในสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

- นางลักษณ์ พิมพ์ศรี, สุนันทา วีรกุลเทวัญ และอมรรัตน์ ภิญโญอนันตพงษ์. (2560). การพัฒนาสมรรถนะประจำสายงานครูด้านภาวะผู้นำ. วารสารการเมืองการปกครอง, 7(1), 253.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2544). การวัดผลการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กทม: มหาวชิราวุธวิทยาลัยมหาดไทย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี. (2567). ระบบสารสนเทศ Big Data ข้อมูลจำนวนบุคลากร. แหล่งที่มา https://lookerstudio.google.com/u/0/reporting/30a55291-25f3-4de2-85b0-03cf2e5120d3/page/p_cg61er9w7c?s=l1ueu9zWeDg สืบค้นเมื่อ 2 กรกฎาคม 2567.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). คู่มือประเมินสมรรถนะครู (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). รายงานผลการติดตามและประเมินผลการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. 2560 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. แหล่งที่มา <https://eva.obec.go.th> สืบค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2567.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2565). รายงานประจำปี 2565. แหล่งที่มา <https://www.onesqa.or.th/th/download/9006/> สืบค้นเมื่อ 9 มิถุนายน 2567.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). ระบบสถิติประเทศไทย. แหล่งที่มา https://www.nso.go.th/nsoweb/official_stat/province/2 สืบค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2567.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อนุสรณ์ สุวรรณวงศ์. (2560). องค์ประกอบของภาวะผู้นำครูเพื่อเสริมสร้างความก้าวหน้าทางวิชาชีพในโรงเรียนที่มีอัตราการแข่งขันสูง. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 9, 204-216.
- Best, J. W. (1977). Research in education. 3rd edition. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Cronbach, L. J. (1971). Essentials of psychological testing. 4th edition. New York, NY: Harper & Row.
- Fairman, J. C. and Mackenzie, S. V. (2012). Spheres of teacher leadership action for learning. Teacher Leadership and Professional Development: Perspectives, Connections and Prospects, 38(2), 229–246.
- Fullan, M. (2014). The principal: Three keys to maximizing impact. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607–610.
- Likert, R. (1967). The method of constructing an attitude scale. In M. Fishbein, Reading in attitude theory and measurement. New York, NY: Wiley & Sons.
- Mark, A. S. and Denny, J. W. (1990). Teacher leadership: Tensions and ambiguities in organizational perspective. Sage Journals, 26(3), 1–20.
- McKinsey Report. (2024). How the world's best-performing school systems come out on top. From <http://alamin99.wordpress.com/2008/02/22/mckinsey-report/> Retrieved August 10, 2024.
- OECD. (2019). Education at a glance 2019: OECD indicators. Paris: OECD Publishing.
- Slavik, M. (2008). Teachers' competences. Institute of Education and Communication, University of Life Sciences Prague, Czech. From <https://www.slideshare.net/gueste538c3/teachers-competences>, Retrieved July 2, 2024.
- York-Barr, J. and Duke, K. (2004). What do we know about teacher leadership? Findings from two decades of scholarship. Review of Educational Research, 74(3), 255–316.
- Zh. B. Khajayeva and Abisheva, S. K. (2016). The importance of leadership and management in education system. Bulletin of the Karaganda University. Karaganda.